

Рибчак В.І., к.е.н., доцент кафедри маркетингу
Уманський національний університет садівництва (Україна)

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Розвиток підприємництва визнається в Україні одним із пріоритетних напрямів ринкових реформ і державної регуляторної політики. Значення підприємництва та його вплив на соціально-економічні перетворення в країні важко переоцінити. Перш за все, це додаткові надходження до державного бюджету, нові робочі місця, розширення виробництва товарів і послуг як промислового, так і побутового призначення, запровадження ноу-хау та інших досягнень науково-технічного прогресу і, на цій основі, – підвищення добробуту населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні є важливим напрямом наукових пошуків багатьох вітчизняних науковців, серед яких: В. Александрова, О. Барановський, З. Варналій, З. Ватаманюк, В. Геєць, К. Кривенко, С. Панчишин та інші.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження напрямів удосконалення державного регулювання підприємницької діяльності.

Викладення основного матеріалу. Державне регулювання підприємництва є напрямом державної політики, спрямованим на удосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності.

Доцільність зростання ролі держави у господарських процесах зумовлено недосконалістю механізму ринкового саморегулювання. Державне регулювання економіки, у тому числі й сфери підприємництва, в посткризових умовах є необхідним.

Необхідно зазначити, що світова криза 2008-2009 рр. виявила неефективність сучасних методів регулювання економіки в умовах її глобалізації, передусім це стосується регулювання діяльності малих і середніх підприємств. Це було викликане значною взаємозалежністю економік окремих країн, у тому числі й України, від зовнішніх ринків, що у свою чергу доводить високу залежність її економіки від стану світової економіки.

Так, внаслідок впливу кризових явищ 2008–2009 рр. в Україні спостерігалось зменшення чисельності малих підприємств. Найбільше падіння припадало на 2010 р. (зменшення на 5,5 % у порівнянні з 2009 р.) та 2011 р. (на 8,9 % у порівнянні з 2010 р.). Кількість малих підприємств в Україні з 75 на 10 тис. наявного населення у 2009 р. скоротилась до 71 у 2010 р. та до 63 у 2011 р, що відповідає показникам 2005 р. Кількість суб'єктів малого підприємництва з 661 на 10 тис. населення у 2009 р. скоротилась до 464 у 2011 р. В Україні частина збиткових підприємств малого бізнесу з 32,8 % від загальної кількості у передкризовому 2007 р. збільшилась до 41,4 % у 2011 р. Кількість зайнятих працівників на підприємствах малого бізнесу також скоротилась з 2237,4 тис. у 2008 р. до 2073,6 (відповідає I половині 2006 р.) [1].

За обсягами реалізованої продукції лідирують малі підприємства м. Києва (151,6 млрд. грн.), Дніпропетровської (44,5 млрд. грн.) та Донецької (38,3 млрд. грн.) областей. Замикають рейтинг за обсягами реалізованої продукції малі підприємства Чернівецької (3,3 млрд. грн.), Тернопільської (4,1 млрд. грн.) та Рівненської (4,3 млрд. грн.) областей.

Розмір середньомісячної заробітної плати працівників малих підприємств також різниться за регіонами: найвищий рівень – у м. Києві (1838,19 грн.), у Донецькій (1280,46 грн.), Дніпропетровській (1215,39 грн.) та Запорізькій (1140,76 грн.) областях. Найнижча заробітна плата у працівників малих підприємств Волинської (983,83 грн.), Чернігівської (997,86 грн.) та Тернопільської (1000,38 грн.) областей [1].

У післякризовий період, в контексті заходів, спрямованих на скорочення дефіциту бюджетів всіх рівнів, в Україні відбулось суттєве скорочення обсягів фінансування заходів регіональних програм розвитку малого підприємництва. Так, у 2010 р. рівень фінансування зазначених заходів з обласних бюджетів становив лише 43 % від показників докризового рівня.

Для стабільного функціонування підприємницького середовища мають бути забезпечені такі обов'язкові умови:

- стабільна національна кредитно-грошова система;
- пільгова система оподаткування, що сприяла б швидкому припливу фінансових коштів у сферу бізнесу;

- активно діюча система інфраструктурної підтримки підприємницької діяльності (комерційні банки, товарно-сировинні біржі, страхові компанії, науково-консультативні та навчальні центри загального розвитку підприємництва, менеджменту, маркетингу тощо);
- державна підтримка підприємництва в галузі фінансів і матеріально-технічного забезпечення (особливо під час започаткування та становлення);
- ефективний захист промислової та інтелектуальної власності;
- спрощена процедура регулювання підприємницької діяльності державними органами управління національним господарством;
- правова захищеність підприємництва;
- формування в суспільстві привабливого іміджу підприємництва, толерантного ставлення до його тимчасових невдач [2, с.57].

Узагальнення основних проблем розвитку малого підприємництва на регіональному дозволило їх згрупувати за напрямками:

1. Дефіцит матеріальних ресурсів у суб'єктів малого підприємництва як наслідок:
 - недостатньої фінансової підтримки з боку держави;
 - нерегульованості механізмів кредитування малого підприємництва та високої вартості кредитних ресурсів;
2. Відсутність чіткої системи податкових преференцій для суб'єктів малого підприємництва.
3. Недостатня допомога з боку держави у просуванні продукції вітчизняних малих підприємств на закордонні ринки, незначне залучення малого бізнесу до виконання державних замовлень.
4. Недосконалість нормативно-правового забезпечення розвитку малого підприємництва, зокрема, у сфері обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва.
5. Нерівні умови господарювання малих та великих підприємств на ринку, у т.ч.: різні стартові можливості щодо доступу до фінансових ресурсів та державних інвестицій; нестача інформації; брак коштів на освоєння нової продукції та отримання сучасних технологій тощо.

Враховуючи вищезазначене, в Україні виникла нагальна потреба у забезпеченні державної підтримки розвитку малого підприємництва. Заходи держави у цьому напрямі мають поєднувати як загальносистемне регулювання ринкового середовища (конкурентна, податкова, зовнішньоекономічна, митна та ін. політика), так і специфічні заходи державного регулювання та державної підтримки розвитку малого підприємництва, у т.ч. на регіональному рівні.

З огляду на це, можна сформулювати, використовуючи науковий підхід [1; 4], наступні пропозиції щодо заходів ефективної підтримки малого підприємництва на регіональному та місцевому рівнях.

1. Сприяння формуванню сприятливого підприємницького клімату:
 - а) приведення чинних нормативно-правових актів місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування у відповідність до принципів державної регуляторної політики. Реалізації цього завдання призначено Закони: „Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності“, „Про державну підтримку малого підприємництва“, „Про ліцензування певних видів господарської діяльності“, „Про патентування деяких видів підприємницької діяльності“, „Про споживчу кооперацію“ та ін. Сприяння розвитку підприємницької діяльності включає не тільки виважену податкову політику, а й забезпечення відповідності законодавства швидкозмінним умовам господарювання;
 - б) розробка механізму часткового відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого та середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів;
 - в) формування регіональних баз даних щодо інвестиційних пропозицій малих підприємств (особливу увагу слід звернути на розповсюдження інформації серед іноземних інвесторів).
 2. Для створення нових робочих місць та скорочення безробіття та стимулювання розвитку підприємництва місцевій владі необхідно:
 - а) сприяти самозайнятості безробітних шляхом надання їм одноразової грошової допомоги для започаткування власної підприємницької діяльності. Для отримання такої допомоги безробітні повинні представити бізнес-план для вирішення актуальних на регіональному рівні проблем;
 - б) при перепідготовці та підвищенні кваліфікації безробітних особливу увагу слід приділяти професіям, що не тільки користуються попитом на ринку праці, але й дають змогу започаткувати власну справу;
 - в) проводити семінари та курси підвищення кваліфікації для всіх бажаючих розпочати підприємницьку діяльність.
- Доцільно також реалізовувати заходи щодо розвитку малого підприємництва у сільській місцевості:
- а) розробити механізми надання матеріальної допомоги малим підприємствам, що виробляють екологічно чисту продукцію сільського господарства, займаються її переробкою та експортом;

- б) сприяти переорієнтації вивільненої робочої сили на нові види діяльності у сільському господарстві та у сфері розвитку «зеленого туризму»;
- в) сприяти залученню безробітних, зареєстрованих у містах, до працевлаштування на новостворених робочих місцях у сільській місцевості.

Необхідно запровадити механізми державно-приватного партнерства у сфері підтримки малого підприємництва на місцевому рівні:

- а) для залучення суб'єктів малого підприємництва до участі у формуванні регіональної політики створити при обласних адміністраціях Регіональні ради підприємців;
- б) стимулювати впровадження у регіонах інноваційних та енергозберігаючих технологій шляхом спільного фінансування проєктів у науково-технічній та інноваційній сферах, що реалізуються малими підприємствами;
- в) налагодити здійснення щоквартального моніторингу наявності площ приміщень виробничого та невиробничого призначення, які перебувають у комунальній власності і можуть бути надані в оренду суб'єктам підприємницької діяльності.

Для інформаційного забезпечення малих підприємців та спрощення їх доступу до необхідної інформації створити у регіонах бази даних, які будуть акумулювати (та систематизувати) інформацію щодо норм чинного законодавства України; інформаційно-аналітичні матеріали стосовно розвитку підприємництва регіону, цінної ситуації, регуляторної політики, наявних банківських установ та кредитних спілок з переліком їх послуг у сфері кредитування суб'єктів малого підприємництва.

Література:

1. Щодо ефективності підтримки та перспектив розвитку малого підприємництва у регіонах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/903/>
2. Покатаєва О. Методи державного регулювання підприємницької діяльності /О. Покатаєва // Економіка і держава - 2008. - ?1. - С.38-39
3. Добровольська А. Окремі засоби державного регулювання підприємництва та їх правова регламентація /А. Добровольська // Підприємництво, господарство і право. - 2006. - ? 4. - С. 82-85
4. Проблеми державного регулювання діяльності малих підприємств: Наук.-метод. посіб. / Т.В. Березянко, О.В. Ваганова, Р.В. Руднік;/ За ред. Березянко Т.В. – К.: ІПДО НУХТ, 2012. – 120 с.

AREAS OF STATE REGULATION OF BUSINESS

Key words: government regulation, entrepreneurship, priority, regulatory policy

Summary

In the article there is the overview of the main aspects of the governmental regulation in sphere of entrepreneurship taking into account its integration into global market system. There are also mentioned main direction and priorities of the improvement in sphere of governmental regulatory policy.